

Oponentní posudek habilitační práce

PhDr. Pavel ZIKL, Ph.D.:

Motorika dětí s lehkým mentálním postižením

Předmět zkoumání a zvolené téma

Autor se problematice podpory rozvoje dětí s mentálním postižením věnuje dlouhodobě, zvláště pak podpoře jejich vzdělávání. Potud měl volbu zaměření habilitační práce danou. Poněvadž toto jeho odborné směřování zároveň rezonuje s potřebou ucelenějšího poznání procesu učení dětí s tímto postižením, mohl zvolit i téma, jehož důkladné zpracování u nás chybělo.

K obsahovému zaměření

V teoretické části se autor musel nejdříve porovnat s definicemi, které se váží k fenoménu mentální retardace, jakož i s označováním cílové skupiny, kterou zkoumá. Předkládá a vysvětluje různé konstrukce těchto definic a způsoby označování osob do dané skupiny zahrnovaných. Je to velmi důležité už proto, že vedle klasifikace WHO se i u nás užívá hodnocení dle amerického manuálu DSM-V. Kromě toho bylo nutno uvažovat též diagnostická kritéria postihující nejen hlediska medicínská, ale také edukační a sociálně adaptabilní důsledky mentálního postižení.

Z toho pak odvozoval volbu testovacích metod dětí s mentálním postižením. Uvědomíme-li si, jak závažný je to moment lidský (při diagnostice preferující intelektovou úroveň jediný bod na hodnotící škále rozhodne, zda dítě je ještě „normální“ či nikoliv), či jak kriticky je vnímán aspekt sociální (u posouzení adaptabilních schopností dětí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí) a jaký to má dopad dokonce legislativní (viz spory kolem § 16 novelizovaného školského zákona), pak bylo zcela namístě, že se těmito momentům autor věnoval. Jeho ilustrace výrazných procentuálních rozdílů ve vykazování počtů dětí s mentálním postižením v jednotlivých krajích svědčí o nejednotnosti diagnostiky i o průniku vlivů objektivitu diagnostiky snižujících. Navíc je nepochybné, že dochází k zatajování ev. nahrazování korektní diagnózy diagnózou jinou, zejm. poruchou autistického spektra. I na tyto jevy autor upozornil.

Další obsahový blok se týkal charakteristik lidské motoriky a její provázanosti s intelektovou úrovní. Autor tu prokázal nejen porozumění anatomickým danostem a vývojovým zákonitostem lidské motoriky, ale také pečlivě hledal nakolik se tyto klíčové poznatky pro speciální pedagogiku a somatopedii zvláště odrazily v kurikulárních dokumentech. Vidět tato fakta věcně i dle časových dotací porovnaná je přesvědčivější než slovní výklad. Autor dospěl k závěru – po mém soudu alarmujícím – že po zrušení přílohy RVP pro žáky s LMP některé výstupy z přílohy pro žáky s LMP nemají adekvátní výstupy v novém RVP pro základní vzdělávání a že při zpracování individuálního vzdělávacího plánu mohou být bez náhrady vypuštěny!

K výzkumu a jeho metodologii

Vlastní výzkum byl zaměřen na porovnávání úrovně lokomotorických dovedností, dovedností v ovládnání předmětů a také úrovně hrubé motoriky – mezi intaktní žakovskou populací a skupinou žáků s lehkou mentální retardací. Oceňuji, že ve výzkumu byla zjišťována i etnicita žáků a že výsledky žáků považujících se za romské byly porovnávány s výsledky těch ostatních, neromských. Tento fakt je o to významnější, že v žádném zahraničním výzkumu, který autor v práci zmiňuje, nebyl tento aspekt sledován. Předložená práce tedy obsahuje přehled teoretických poznatků a výsledků dosavadního zkoumání v této oblasti jednak v zahraničí, tak výsledky tří výzkumů vlastních. U použitých testů byla jejich validita a reliabilita ověřena. Výzkumný vzorek čítal 281 žáků s lehkým mentálním postižením a 260 žáků bez mentálního postižení vesměs ve věku okolo deseti let a byl pro zvolenou metodiku statistického vyhodnocení dostatečně početný.

Pokud jde o elementární jemnou motoriku u dominantní i nedominantní ruky bylo zjištěno, že žáci s lehkým mentálním postižením mají průměrně o 20,6 % horší výsledky než žáci bez tohoto postižení.

I u manuálních dovedností byl výkon žáků s lehkým mentálním postižením (dále LMP) horší ve všech třech užitých subtěstech a tento rozdíl se zvyšoval v úlohách intelektuálně náročnějších. Pro výkon praktických (pracovních) činností hraje významnou roli přesnost výkonu resp. míra chybovosti. Rozdíl mezi oběma skupinami v této charakteristice byl ještě vyšší.

Statisticky významné rozdíly v neprospěch žáků s LMP se projevily i v úrovni hrubé motoriky. Pouze čtvrtina žáků s LMP se vyrovnala žákům bez tohoto postižení. Rozdíly se projevily už u nejjednodušších činností, což bylo zvláště patrné u dětí individuálně integrovaných.

Prezentované výsledky výzkumů celkově rozšiřují naše znalosti nejen o žácích s LMP, ale obsahují také poznatky specifické vyplývající ze srovnání výsledků romských a neromských žáků bývalých základních škol praktických, u nichž bylo toto postižení diagnostikováno. Získaná data totiž ukazují na relativně významný deficit u žáků romských i v motorických dovednostech; také se tím prokazuje, že výzkum postihující etnicitu je v našich poměrech nejen možný, ale rovněž nutný. Zároveň z toho vyplývá, že tvorbu kurikula je nutno opřít o relevantní data ze školské praxe.

Shrnující hodnocení práce

Za přínos tohoto výzkumu a vůbec celé práce považuji, že autor

- řešil reálný vzdělávací problém, jehož dopad mnoho speciálních pedagogů недоceňuje a nenechal se přitom ovlivnit apologetikou konjunkturálního vidění věcí;
- poukázal na význam rozvoje motorických schopností nejen pro budoucí pracovní uplatnění dětí s LMP, ale i pro naplnění všeobecně vzdělávacích cílů rovněž u této části dětské populace;
- prokázal, že vzdělávací specifika žáků s LMP byla v této oblasti při úpravách RVP opomenuta;
- a formuloval návazné výzkumné otázky, které se mu na dosaženém horizontu poznání vynořily.

Mám jedinou věcnou výtku: autor se v teoretické části mohl opřít o poznatky Ernsta J. Kipharda. Plastičtěji by vyvstal dosah učení pohybem pro učení vůbec. Přitom nepochybují, že dílo tohoto „motopedagoga“ autor zná.

Doporučení oponenta

Habilitační práce PhDr. Pavla Zikla, Ph.D. „Motorika dětí s lehkým mentálním postižením“ nejen naplňuje, ale i překračuje požadavky na práce tohoto typu v našem oboru kladené. Proto doporučuji, aby autorovi práce byla poskytnuta příležitost k jejímu obhájení a habilitační řízení řádným způsobem pokračovalo.

